
KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK

TÓTH FERENC (1940—1980)

Tóth Ferenc hagyományos értelemben volt költő, mindenekelett a szavak és a formák, a képek és a mágiák művese. Így a kevesek, az egyre ritkébben jelentkezők sorába tartozott, azok közé akik nem tesznek különbséget vers és élet, költészet és sors között, azok közé, akik még dalolnak egy daltól már elszokott időben. Maga mondta, hogy minden versében „a véreireit, a vére folyását gombolyítja fel, akár egy orsóra”. Önmagát kereste tehát a verseiben, keresés közben önmagát építette, érzéseinek és izgalmainak, ajzottságának és titkainak adott alapot és közben azon hitét fejezte ki, hogy az „igazán élni” emberi feladata arra kötelez bennünket, hogy „erőnkéből telhetően minél inkább részt vállaljunk mások itt-tartózkodásának életé tételében”.

Azzal, hogy verseiben — dallá formálva — önmagát mutatta meg, hogy verseit nem külső körülmények, hanem a belső élet fájdalmai és szorongásai, az egyénit közösségivé formáló azonosulás és együtt-érzés ihlette, egy kikezdehetetlen bizalom, hogy a népi kultúrában felgyülemlett múltat a költészet kiapadhatatlan forrásává tette, Tóth Ferenc költőként a folytonosságot vállalta, a hagyományba való beágyazottságot, amit a népköltészethez való ragaszkodása, költészetének élményisége példáz a legmeggyőzőbben.

Aligha kell hangsúlyozni, hogy egy ilyen költői program kialakításával és vállalásával különbözött nemzedéktársaitól és ebből következően a peremre-szorultság terhét is viselnie kellett. Nehéz terhe ez a költő-létnek. Csak az igazán bátrak vállalják, akik tudják, hogy a költészet nem játék, hanem életre-halálra manővű küzdelem, a benső élet soha véget nem érő drámája. Tóth Ferenc éiszántan kitartott a folytonosság mellett, bátran vállalta az önkifejezés, az élményiség kényszerét. Még akkor is, ha nem egy versében rég tudott, már jól ismert (és elhasznált) hangok szólaltak meg, a szívnek a modern költészet számára már hasznavehetetlen dobogása és e dobogás érzelmi töltése. Tóth Ferenc valóban nem tartozott a modernek közé, de költészetét nem lehet a modernség ellen érvnek használni, ahogyan a modernet sem lehet ellene kijátszani. Annál is inkább nem, hiszen a költők, bármennyire is különbözzenek, valahol mindig összetalálkoznak és egyetértenek. Abban például, hogy a vers — bármint is formálják — nem külső dísz, hanem lényege az

életünknek, nem dokumentuma a mulandóságnak, hanem a mulandóság és az idő megfékezése, a legteljesebb emberi képesség az elmúlás felszámolására.

Tóth Ferenc hagyományos, egyenetlen (mely költészetnek nincsenek egyenetlenségei?) versvilágában is ez a szándék szólal meg. Meggyőzően és hitelesen. Az ember és a közösség összetartozásának, a személyiség és a történelemformálás jogának megőrzése az idő múlásából áradó veszélyek, a sokféle fenyegetés ellenére. Ezt, éppen ezt célozta a folytonosságba vetett hite, hagyományvállaló költészetszamlélete. A hagyományra, elsősorban a népi, a szellemi, a lelki örökségre építkező verseiben ez a szándék realizálódik. Nem más, nem valami idejét múlt, elkopott gondolat vagy szellemiség. Ezért van költészetében együtt a népköltészet forma- és szókincse valamint szemléletköre a sokfelől fenyegetett ember féltésének korszerű kompozícióival, ezért épülhetnek be verseibe, még prózaverseibe is a hagyományos ritmusképzés és szóhasználat elemei, a tradicionális költői repertoár megannyi mozzanata mintegy sóvárgásképpen egy teljesebb életért, egy nem kígyófiút szülő szerelemért, egy titkokat őrző és meg is őrző harmóniáért.

Tóth Ferenc megírta költői önarcképét, ami egyúttal költői hitvallása is. Így hangzik ez az önarckép: „... itt balra tőletek szemtől szemben láthatjátok ma is azt az embert, aki tegnap verset írt. Egy meghegyezett vastag faágat szúrt a víz mellé, a nedves homokba. A nedves homok a széke, az ág a támlája. Egyenes gerinccel, törökülésben néz a nap felé, és folytatja a megkezdett verset. Az ág közben gyökeret ereszt a versbe, és — ha jól figyeltek — kivirágzik a szemetekben.”

B. J.

(TÓTH FERENC)

Vass Éva

*„Az ég alatt leszakadt a híd,
felbőke úsznak el a lábam alatt,
s a hegygerinc felett a halak
baza felé repülnek.”*

(t. f.)

a csont
a kéz
kezedhez odafagy
korsók repednek
harsogón